

פרשת שלה לך היחס לחוטא

סמיכות הפרשיות בפרשתנו דורשת תשומת לב מיוחדת: לאורך הפרשה משולבים חלקים סיפוריים עם פרשיות הלכתיות. עצם השילוב משמעותי ומלמד אותנו עיקרון חשוב: תורתנו היא תורת חיים; היא אינה מנותקת מהמתרחש. הדינים מקבלים פנים חדשים בהופיעם בעקבות אירוע.

נתבונן בפרשייה אחת כדי להדגים זאת.¹ אחת הפרשיות ההלכתיות המופיעות בעקבות חטא המרגלים היא קרבן חטאת על חטא בשגגה של כל העדה:

”וְכִי תִשְׁגּוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל הַמִּצְוֹת הָאֵלֹהִים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה” (במדבר ט"ו, כב)

בסוף תיאור הקרבן נאמר:

”וְיִסְלַח לְכָל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגְד הַגֵּר בְּתוֹכָם כִּי לְכָל הָעָם בִּשְׁגָגָה” (פסוק כו)

מצווה זו באה דווקא אחרי חטא המרגלים. חטא זה מראה לנו שלפעמים ”ל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל” חוטאת. בעקבותיו מכינה התורה פתרון למצב דומה בדורות הבאים: קרבן חטאת לציבור כולו.

בעולם התפילות ישנן התייחסויות שונות לחוטאים. נתייחס כאן לשתי דוגמאות:

”בל נדרי”

תפילת ”בל נדרי” פותחת את תפילות יום כיפור, שהוא יום כפרה ליחיד ולכלל. תפילה זו זכתה למשמעות מיוחדת בדור האינקוויזיציה, כשיהודים רבים נהפכו כלפי חוץ לאנוסים מפחד חרב הכנסייה וקיימו את מצוות התורה בסתר. בסוף תפילת ”בל נדרי” מופיע הפסוק מפרשתנו: ”וְיִסְלַח לְכָל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגְד הַגֵּר בְּתוֹכָם כִּי לְכָל הָעָם בִּשְׁגָגָה”. כשאין מקדש, מהוות תפילות יום הכיפורים מעין תחליף לאותו קרבן חטאת של הציבור.

1. ראו מאמרי ”סמיכות פרשיות מפרשת המרגלים עד פרשת קורח”, עלון שבות 112 (אלון שבות תשמ"ה), עמ' 65-80.

תפילת "כל נדרי" פותחת במילים: "בְּיִשְׁבָּה שֶׁל מַעְלָה וּבְיִשְׁבָּה שֶׁל מַטָּה אֲנִי מוֹתִירִין לְהִתְפַּלֵּל עִם הָעִבְרִיִּים", ללמדנו, שהשלב הראשון לכפרה הוא צירוף "עבריינים" לתוך קהל המתפללים, כי רק כך, מתוך אחדות של כל העם, נוכל לבקש מה' סליחה וכפרה. על פי הסבר חסידי, המילה "ציבור" היא ראשי תיבות של צדיקים, בינוניים ורשעים, כי הם מרכיבו של כל ציבור, ועלינו לדעת כיצד לצרף אותם יחדיו, בדיוק כמו בתפילת "כל נדרי".

צירוף מחלל שבת בפרהסיה למניין

רבות נכתב על צירוף מחללי שבת בפרהסיה למניין בתקופות שונות.² הרב משה פיינשטיין התיר למעשה לצרף מחללי שבת בפרהסיה למניין תוך הסתמכות על הוכחה מקורית מפרשת המרגלים:³ עיקר החיוב של תפילה במניין של עשרה נלמד בגמרא (מגילה כג ע"ב) מפרשת המרגלים מהפסוק בפרשתנו: "עַד מָתַי לְעֵדָה הָרְעָה הַזֹּאת..." (במדבר י"ד, כז), כי עדת המרגלים "הָרְעָה", כלומר בלי יהושע וכלב, הייתה מורכבת מעשרה אנשים. אותה עדה של מרגלים הייתה של רשעים ממש, שאף החטיאו את כל העם והביאו עליהם עונש חמור של 40 שנות נדודים במדבר. אם זה מקור החיוב בתלמוד למניין בעשרה, נלמד מכאן קל וחומר שיש לצרף למניין יהודים מחללי שבת בפרהסיה, שאינם באים להחטיא את ישראל.

הרב סולובייצ'יק⁴ העלה סברא נוספת להלכה, בדיונו על היתר ברכת כוהנים על ידי כוהן המחלל שבת בפרהסיה. לדבריו, יש לאפשר לכוהן מחלל שבת לשאת את ידיו מדין קירוב רחוקים, כי בכך הכוהן יתקרב ויתחבר אל יהדותו ואל הציבור אותו הוא בא לברך בברכתו של אהרן. אסור לדחות אותו ח"ו, על ידי כך שנאסור עליו לשאת את כפיו. ייתכן שיש מקום להוסיף שיקול נוסף לפסיקה הלכתית זו: חז"ל לימדו אותנו כלל חשוב בקירוב רחוקים על פי הפסוק:

"בְּזֶרֶא נִיב שְׁפָתַיִם, שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרֵחוֹק וְלִקְרוֹב, אָמַר ה' וְרַפְּאֵתִיו" (ישעיהו נ"ז, יט)

מהקדמת הנביא את ה"רְחוֹק" ל"קְרוֹב" למדו חז"ל:

"מקום שבעלי תשובה עומדין - צדיקים גמורים אינם עומדין." (ברכות לד ע"ב)

2. ראו למשל הרב דוד צבי הופמן, שו"ת מלמד להועיל, חלק א' סימן כט; הר"י עטלינגר, שו"ת בנין ציון החדשות, סימן כג; הרב חיים דוד הלוי, "צירוף מחללי שבת למניין", עשה לך רב, חלק ה' עמ' סט.
3. ראו שו"ת אגרות משה, אורח חיים חלק ב' סימן יט; חלק ג' סימן יד.
4. ראו הרב יוסף דוב הלוי סולובייצ'יק, שיעורי הרב על ענייני תפלה וקריאת שמע (ירושלים תש"ע), סימן כח "בדין כהן מחלל שבת לנשיאת כפים", עמ' קפב-קפג.

יש עדיפות מסוימת ל"נהזק" על ה"קרוב". צירוף הרחוק למניין אינו מכוח "היתר" להתפלל עם עבריינים, אלא הוא זכות וחובה מיוחדות לקרב את מי שמוכן להשתייך לכלל ישראל בתפילה.

לדיון זה משמעות חברתית מיוחדת לדורנו. המסגרת של התפילה מהווה הזדמנות ייחודית להזמין ולצרף את כל שכבות עם ישראל לציבור אחד ומאוחד, מתוך דאגה וכבוד אמתי לכל אחד ואחד, שיכולים לתרום לציבור כולו.